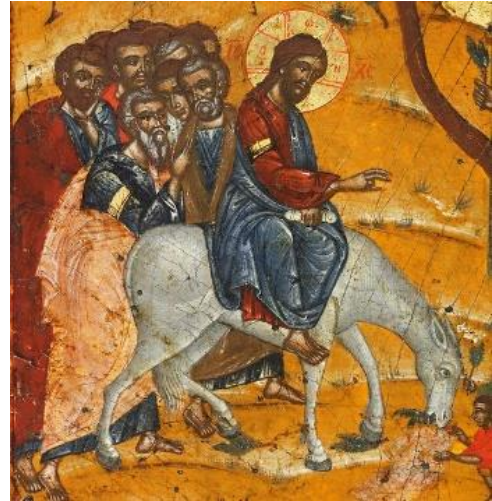

De Morgenster
10 maart 2019

1^e zondag van de Veertigdagentijd

Thema: Jezus gaat naar Jeruzalem

ORDE VAN DIENST:

De voorbereiding

Inleidende orgelmuziek

Luiden van de bel

Aansteken van de kaarsen

Woord van welkom door de ouderling van dienst

Zingen: Psalm 118, couplet 1 en 9

Groet en bemoediging

Drempelgebed

Wij zingen enkele malen: 'Behüte mich Gott' [16b]

Gebed om ontferming, waarbij wij enkele malen lied 368d zingen [Houd mij in leven]

Toelichting op de bloemschikking

Aandacht voor de kinderen, wordt besloten met refrein, couplet en refrein van het projectlied

De dienst van het Woord

Eerste schriftlezing: Psalm 72

Muzikaal intermezzo

Evangelielezing: Lucas 19: 29-44

Zingen: 'Welkom, welkom, koning Jezus' [554]

Overweging

Zingen: 'Die rechtens God gelijk' [160a] *Lied van de deemoed*

De dienst van gebeden en gaven

Dankgebed, voorbeden, stil gebed en Onze Vader

Mededelingen en inzameling van gaven onder orgelspel

Slotlied: 'Alles wat over ons geschreven is' [536]

Zending en zegen

Gemeente antwoordt met het zingen van lied 421

INLEIDING OP DE LEZINGEN:

Vandaag beginnen we aan een serie lezingen die enige toelichting nodig heeft. Normaal gesproken zouden we op deze eerste zondag van de veertigdagentijd het verhaal gelezen hebben van de verzoeking in de woestijn. Volgende week zou dan het verhaal van de verheerlijking op de berg geklonken hebben. Na een serie losse lezingen uit het Lucasevangelie hadden we dan op 14 april het verhaal van de intocht in Jeruzalem hebben gehoord, op Palmpasen. Echter: dat verhaal klinkt al vanmorgen! Hoe zit dat?

Dit jaar volgen we in zes weken Jezus op zijn laatste voetstappen in Jeruzalem. Vandaag dus het verhaal van de intocht. Volgende week de zogenaamde tempelreiniging. Dan het verhaal van het laatste paasmaal met zijn leerlingen. Op 31 maart Gethsemane en de arrestatie. Op 7 april de verloochening door Petrus en de zondag daarna het proces tegen Jezus en zijn veroordeling. Waarmee dan het toneel is klaargezet om de Goede of Stille week in te gaan. Overigens, voor de zekerheid: op 14 april zullen we wel een intocht met Palmpaasstokken houden!

En ook kan ik u vertellen dat onze gastvoorgangers Magda Hazeleger en Erik Idema op 24 maart en op 7 april volop zullen meedoen aan deze serie die ook een sterk visueel karakter zal hebben. Samen met de kinderen zullen we elke zondag een nieuw stuk bouwen aan Jeruzalem.

Vanmorgen zal dus het verhaal van de koninklijke intocht in Jeruzalem klinken. Daarbij heb ik een koningspsalm gekozen, psalm 72. Doordat het verhaal van de intocht niet aan het eind maar aan het begin van de serie staat zal de overweging een wat ander karakter krijgen dan u de laatste maanden van mij gewend was: vanmorgen zal het voor een keer wat meer een leerhuis zijn.

OVERWEGING

Jeruzalem! Sion! De stad van David!

Eindelijk bevindt Jezus zich vlakbij Jeruzalem.

In hoofdstuk 9 heeft Lucas dit geschreven: *‘Toen de tijd naderde dat Jezus van de aarde zou worden weggenomen, ging hij vastberaden op weg naar Jeruzalem’*.

Maar liefst tien hoofdstukken lang heeft Lucas het zo voorgesteld dat Jezus van Galilea naar Jeruzalem gaat. Daar gaat het gebeuren.

We noemen dat: ‘het reisverhaal van Lucas’.

Hij is de enige van de vier evangelisten die dat zo heeft vormgegeven.

Waarom doet hij dat zo?

Eén van de theorieën is deze, dat het daarmee te maken heeft dat Lucas twee boeken schrijft, namelijk zijn evangelie en de Handelingen van de apostelen.

Twee forse boekrollen zijn dat ooit geweest. Zeg maar: I Lucas en II Lucas. Zoals je in het oude testament ook hebt: I Kronieken en II Kronieken.

Sommigen zeggen: Lucas heeft een parallel aan willen brengen tussen deel één en deel twee door ook Jezus in deel I, net als Paulus in deel II, op reis te laten gaan.

Op weg naar Jeruzalem dus.

Daar moet ik nog iets over zeggen, ik had al aangekondigd dat het vanmorgen een beetje leerhuisachtig worden gaat.

Er zijn in het Nieuwe Testament twee modellen als het gaat over de vraag naar Jezus en Jeruzalem.

Het ene model is dat van de evangelist Johannes.

Volgens Johannes duurt het publieke optreden van Jezus tenminste ruim twee jaar, want in dat evangelie is Jezus in totaal wel drie keer in Jeruzalem om er een feest mee te maken.

Het andere model is dat van Matteüs, Marcus en Lucas. Daar speelt het optreden van Jezus zich helemaal af in Galilea en het naburige gebied en gaat hij pas aan het eind van het verhaal naar Jeruzalem.

Wat daar gebeurt krijgt dan verhoudingsgewijs heel veel aandacht. Bij Marcus: wel zes van de zestien hoofdstukken.

Bijbelvaste mensen in mijn gehoor zullen nu denken: maar Jezus is toch wel vaker in Jeruzalem geweest, aan het begin van het Lucasevangelie?

Dat klopt, en het loont de moeite om kort te schetsen welke rol Jeruzalem tot nu toe speelt in het derde evangelie:

Het begint met de mededeling dat de pasgeboren Jezus opgedragen wordt in de tempel.

Daar ontmoeten Maria en Jozef onder andere de profetes Hanna.

Lucas schrijft: *'zij sprak over het kind met allen die uitzagen naar de bevrijding van Jeruzalem'*.

Daar spitsen wij de oren. En vragen ons af: over wat voor een soort bevrijding van Jeruzalem heeft de profetes het hier?

En hoe zou Lucas dit opgevat hebben?

Want het is zo goed als zeker dat Lucas jaren na de verwoesting van Jeruzalem en de tempel schrijft.

Vervolgens vertelt Lucas – als enige doet hij dat – dat Maria en Jozef elk jaar naar Jeruzalem gaan om daar het Paasfeest te vieren.

Van jongsaf aan heeft Jezus dat dus meegemaakt: hoe de stad dan bomvol was met pelgrims, niet alleen uit Israël maar ook uit de Diaspora, hoe er een sfeer van verwachting was waar de Romeinen ook altijd wat zenuwachtig van werden.

Als Jezus opgroeit maakt hij dat dus jaarlijks mee.

Jeruzalem is voor hem geen onbekende stad.

Als hij twaalf jaar is volgt er dan de scène dat hij achterblijft in de tempel en daar iedereen verbaast met zijn wijsheid.

Dan maken we wat jaren betreft een grote sprong.

Nadat Jezus gedoopt is in de Jordaan wordt hij tot drie maal beproefd door de duivel.

Dat is het verhaal dat de klassieke lezing voor deze eerste zondag van de veertigdagentijd vormt.

Bij de derde verzoeking voert de duivel Jezus naar de tempel in Jeruzalem.

Daarna gaat het hoofdstukken lang over het bevrijdende optreden van Jezus in en rond Galilea. In woord en daad stelt Jezus het koningschap van God present.

Twee keer vertelt Lucas dat Jezus daarbij zoveel aandacht trekt dat er ook Farizeeën en wetsgeleerden uit Jeruzalem zijn gekomen om dit mee te maken.

Vorige week lasen we uit de veldrede, en ook die werd bijgewoond door mensen uit Jeruzalem.

Als we aankomen bij hoofdstuk 9 volgt er een heel belangrijke zin, in het verhaal over de verheerlijking op de berg.

Op die berg bevinden zich ook Mozes en Elia. Zeg maar: de wet en de profeten.

Dan staat er dat Mozes en Elia *spraken over het levenseinde dat hij in Jeruzalem zou moeten volbrengen.*

Daar sta ik even bij stil.

'Levenseinde' staat er. 'Voleinding' of 'uitgang' hebben andere vertalingen.

Dat alles als vertaling van het woord 'exodus', letterlijk uittocht, de tocht naar het beloofde land.

Dan zouden we dus voor de tweede maal een verbinding hebben van Jeruzalem met het thema van bevrijding, de eerste keer uit de mond van de profetes Hanna, de tweede maal uit de mond van Mozes en Elia.

Op deze plek hebben we dan een dubbelzinnigheid die diepe theologische sporen trekt: de exodus van Jezus in Jeruzalem, zijn levenseinde, zijn voleinding, heeft op een verborgen wijze ook het karakter van een uittocht in de zin van bevrijding.

Dan hebben we hier in een notedop de kern van het oerchristelijk belijden: dat er ook of zelfs in Jezus' dood heil of bevrijding te vinden is.

Later in onze serie diensten zullen we het daar nog vaker over moeten hebben.

Ik keer terug naar mijn overzicht van de rol van Jeruzalem in het Lucasevangelie.

In hoofdstuk 13 staat een veelbetekenende zin: *'het gaat niet aan dat een profeet omkomt buiten Jeruzalem'*. En Jezus laat er dan op volgen dat het niet best af zal lopen met de heilige stad, wat we vanmorgen opnieuw in de schriftlezing gehoord hebben.

Vijf hoofdstukken verder neemt Jezus zijn leerlingen apart, zegt hen dat ze nu op weg zijn naar Jeruzalem, waar hij zal worden geselsd en gedood.

Maar even later als ze in Jericho zijn, vlakbij Jeruzalem, denkt de menigte: nu zal het koninkrijk van God wel spoedig aanbreken!

Dat geeft een spanning in het verhaal: hoe zal die verwachting zich vertalen?

Nu zijn we gekomen bij het begin van de schriftlezing, bij het verhaal van de intocht in Jeruzalem zoals dat met variaties door alle vier de evangelisten verteld wordt.

We halen er één element uit dat alleen in Lucas te vinden is.

Op een bijna soevereine manier heeft Jezus alles geregeld voor zijn komst in de stad.

Hij heeft een ezel laten regelen, als rijdier.

Daarmee wordt overduidelijk een verbinding gelegd met deze bekende tekst uit de profetie van Zacharias: *'Juich, Sion, Jeruzalem, schreeuw het uit van vreugde! Je koning is in aantocht, bekleed met gerechtigheid en zege. Nederig komt hij aanrijden op een ezel, op een hengstveulen, het jong van een ezelin.'*

Zo rijdt Jezus de olijfberg af, hij nadert Jeruzalem, hij is vlak voor de poort.

Net als in de andere evangeliën wordt er dan uit Psalm 118 geciteerd.

Die spreuk was de vaste manier waarop een pelgrim Jeruzalem werd binnengehaald: *Gezegend die komt in de naam van de Heer!*

Maar Lucas heeft een toevoeging die elders ontbreekt.

Bij Lucas wordt door de leerlingen en de andere omstanders dit geroepen: *Gezegend hij die komt als koning, in de naam van de Heer.*

Lucas heeft een woord toegevoegd dat in de oorspronkelijke tekst niet te vinden is: *koning.*

Ook hier wil ik aandacht aan besteden.

Welk beeld wordt er opgeroepen als er in de bijbel sprake is van een *koning*?

Ergens lees ik dit: 'In het oude Oosten was een koning indrukwekkend van uiterlijk, geëerd en gerespecteerd door zijn volk; van een koning werd bescherming verwacht, gerechtigheid en barmhartigheid. Hij was het centrale symbool van kracht en autoriteit'.

We weten: eigenlijk had het uitverkoren volk geen koning moeten hebben...

Maar als ze er toch één willen hebben, dan moet hij voldoen aan de eigenschappen die in Deuteronomium hoofdstuk 17 beschreven staan:

dat hij geen paarden mag hebben, en niet veel vrouwen, dat hij geen zilver of goud op mag hopen, en niet boven de wet staat.

In die tekst staat het allemaal negatief geformuleerd: wat een koning allemaal *niet* mag doen.

Veel positiever staat het geformuleerd in die geweldige 72^e psalm, overgeleverd onder de naam van Salomo, waar echt de kwaliteiten van een koning naar Gods hart staan beschreven.

Dit is een tekst waar ons hart warm van wordt: recht doen aan de zwakken, redding bieden aan de armen, de onderdrukker neerslaan; zo verlost hij de armen; en het land zal een overvloed aan koren hebben.

Deze koning is bijna too good to be true, als deze koning aan de macht is dan is het niet nodig om vanmiddag naar Amsterdam te gaan voor de klimaatmars, dan was het op wereldvrouwendag niet nodig geweest om zoveel te publiceren over de achterstand, nog steeds, van vrouwen.

Met zo'n psalm in het achterhoofd begin je een beetje te snappen hoeveel verwachting er in het Israël van die dagen moet zijn geweest met betrekking tot de komst van de gezalfde van God, de messias.

Een term overigens die heel breed toegepast kon worden, want in het oude testament waren het niet alleen koningen, maar ook rechters, priesters en profeten van wie verteld werd dat ze werden gezalfd.

Opnieuw las ik een stukje leerhuis in.

Wil je iets lezen van de messiasverwachting uit de tijd van Jezus dan kun je bijvoorbeeld terecht in een tekst die de christenen bewaard is gebleven.

Het zijn liederen die de Psalmen van Salomo worden genoemd.

Waarschijnlijk zijn ze ontstaan toen Judea in de eerste eeuw voor Christus door de Romeinen werd bezet.

In hoofdstuk 17 van de Psalmen van Salomo wordt God gesmeekt dat een nieuwe koning, een zoon van David, op mag staan. Met kracht zal hij Jeruzalem reinigen van de heidenen. Hij zal het volk Israël op een rechtvaardige manier gaan leiden.

Deze tekst, die waarschijnlijk in de kringen van de Farizeeën is ontstaan, is een prachtig voorbeeld van hoe men gehoopt zal hebben op een nieuwe koning, een zoon van David.

Zo'n tekst horen we op de achtergrond van de eerder aangehaalde woorden van Hanna in de tempel, en in de enthousiaste roep van de mensen vlakbij de poort van Jeruzalem: *Gezegend de koning, hij die komt in de naam van de Heer.*

Vaak wordt gesteld dat deze scène suggereert alsof de mensen op dat moment werkelijk Jezus als koning willen kronen; of zelfs dat Jezus het zo bewust gezocht heeft, als een soort provocatie aan het adres van de Romeinen, om te kijken wat er dan zou gebeuren.

Maar uit de commentaren heb ik deze week geleerd dat die voorstelling van zaken waarschijnlijk niet klopt.

We hebben hier niet iemand die zich provocatief als koning gaat gedragen.

Nee, we hebben hier eerder iemand die zich in zijn woorden en daden al koninkrijk heeft gedragen, en dat nu bevestigd ziet in een soort van triomftocht.

De geschiedschrijver Flavius Josephus beschrijft namelijk nogal wat van dit soort scènes. Steeds gaat het om een veldheer of koning die een overwinning heeft behaald, en die dat nu bevestigd ziet in een triomftocht door de poort van de stad heen. Wat Jezus doet lijkt daar op. Maar wat hij viert is geen militaire zege of het verkregen hebben van de kroon.

Wat gevierd wordt, daar vlak voor de poort van Jeruzalem, zijn al die daden van bevrijding, van exodus, die in de voorafgaande hoofdstukken beschreven staan.

Ook al heeft Jezus geen koninklijke waardigheid, letterlijk als koning - in wat hij doet en zegt wordt wel degelijk een beeld opgeroepen van een koninklijk optreden, een royaal optreden.

Deze koning laat hoofdstuk na hoofdstuk zien dat hij niet uit is op eigen gewin, het gaat hem ook niet om zijn eigen koningschap, maar dat van zijn hemelse Vader: het gaat hem om het koninkrijk van God – en dat is veel breder dan welk koninkrijk op aarde ook. Werkelijk iedereen is welkom. Ook de tollenaar die door iedereen met de nek wordt aangekeken, ook zij die normaal gesproken niet uitgenodigd worden aan tafel. Iedereen mag meedoen.

Het koninkrijk van God is althans in het Lucasevangelie ook iets van jouw hart, van jouw eigen instelling, het is iets dat dicht op onze eigen huid zit, krijgt concreet vorm in wat wij doen en laten – ook al is het niet aan ons om het koninkrijk zelf op te richten.

Ik sluit af met een overgang naar de dienst van volgende week:

In de Calvinistische geloofsleer is er een bijzondere manier om naar Jezus te kijken.

Men zegt: Jezus heeft een drievoudig ambt, in zijn optreden.

Op drie manieren: als koning, als profeet en als priester.

Vanmorgen zagen we Jezus als koning.

Volgende week, als Jezus de tempel ingaat, zal hij optreden als een profeet.

En in het verhaal als geheel zal hij een priester zijn. Daarover later meer.

In alle drie de ambten, als koning, profeet en priester, zal hij niet uit zijn op eigen eer.

Laten we daar nu van zingen, met lied 160b. AMEN

Ds Erik van Halsema

Gebruikte literatuur:

- Joel B. Green., *The Gospel of Luke*. Serie: NICNT

- M. de Goeij. De pseudepigraphen: Psalmen van Salomo, IV Ezra, Martyrium van Jesaja

- Dictionary of Biblical Imagery, *sub King, kingship*